

Meddelelser fra Selskabet

BELLMAN

I DANMARK

Nr. 76 marts 2013.

Salen var fuld af glade Bellmanvenner ved selskabets årfest og generalforsamling i Den Svenske Ambassade med ambassadricen i spidsen.

Bogens pris

Digtere har til alle tider sunget bogens pris. Allerede Cicero, den store taler og tænker, stillede spørgsmålet: Hvad er herligere end frie timer helliget litteraturen? Mange digtere har været optaget af bogens natur: hvad er en bog? Hvad er et stykke litteratur?

Svarene er påfaldende enslydende: noget prisværdigt, noget ønskværdigt.

I denne vinter drøftes bogens pris i pekuniær forstand. Skal bogens prisseddel kunne angive hvilket beløb som helst? Skal hvilke butiksejere som helst kunne indlemme bogen i varesortimentet?

Det har vi nu – som en række andre lande – prøvet i nogle år. Hvis bogen som sådan er hvad som helst, hvis litteraturen er hvad som helst, så er bogen at sidestille med vaskepulvere og sække

med kartofler. Hvem som helst må og kan markedsføre dem til hvad vedkommende nu finder for godt.

Hvis derimod i hvert fald nogle bøger er betydningsfulde, hvis de har en værdi der overstiger fordrivelsen af tid man ellers ikke har fornuftigere at tage sig til, så har bøger, nogle bøger, en værdi som afgørende adskiller sig fra de i øvrigt meget nyttige vaskepulvere og kartoffelsækkeindhold. Pulveret kan bl.a. kun rende gennem vaskemaskinen én gang; kartoffelknolden kun tygges og give kulhydratisk næring én gang.

Visse bøger har den samme brugsværdi. Men visse andre bøger har vist sig at være uopslidelige og uom- og ufor-gængelige i årtusinder. Eksempler er legio, ty de äro många: Homer, Sophokles, Platon, Cicero, Virgil, Moses, Esaias og Lukas, Dante, Petrarca og Boccaccio - og så er rækken bare påbegyndt. Fredmans Epistlar og Fredmans Sånger har kun 222-223 år på ryggen, men det er længere end en grydefuld rodknolde.

Derfor er lærere nyttige. Og uddannede, engagerede boghandlere.

En redaktør efterlyste en dag et Litteraturens Parti. Den der skriver dette, oplyste vedkommende om at partiet var dannet og ikke mangler mange under-skrifter på at være opstillingsberettiget: De Litterære Selskaber, bog- og litteraturskernes parti.

NB. Man kan endnu nå at melde sig til Bellmanseminaret på Tisvilde Højskole den 2.– 4. april 2013.

Tlf. 48707636

GENERALFORSAMLING

4. FEBRUAR 2013

I DEN SVENSK E AMBAS- SADE...

Årsmødet fik en lidt kaotisk indledning: portvagten ville til at begynde med ikke lukke nogen ind før kl. 17. Det blev hurtigt afklaret, og tilstrømningen tog til. Få foreninger vil kunne mønstre en så stor del af medlemskredsen til en generalforsamling.

Den indledtes med ambassadør Inge Eriksson Foghs hjertelige velkomst, og derpå åbnede den siddende formand med valg af referent og ordstyrer, resp.

Hans Lundsteen og Annika Salomonsen. Sidstnævnte sad i styrelsen i en årrække i 90'erne. Beretningen var som vanligt udsendt med indkaldelsen, og forsamlingen

fandt ikke noget at tilføje. Derimod oplyste formanden at han og Erik Harbo på vegne af Samrådet for de Litterære Selskaber i Danmark havde opnået foretræde for Folketingets kulturudvalg for at kunne skabe opmærksomhed omkring selskabernes virke; desuden havde selskabet hilst Marianne Jelvéd velkommen

som kulturminister med Erik Harbos DVD fra Bymuseet.

Formanden taler og forsamlingen lytter

Efter ros til styrelsen for dens engagement godkendtes beretningen.

Kassemester gennemgik regnskabet som det forelå omdelt, og fik det godkendt, som også budget 2013.

Fra styrelsen foreslog Alex Pedersen rabat på kontingent for nye medlemmer, hvilket vedtoges, således at kontingentet det første år udgør halvdelen af det ordinære medlemskontingent, der fastsattes uændret for 2014.

Den siddende styrelse stillede op - Fritz Haack, Erik Harbo, Dorte Jepsen, Randi Larsen, Hans Lundsteen, Per Olsen, Alex Pedersen, Søren Sørensen – og alle blev genvalgt, som også suppleanterne Eva Holbek og Mikkel Vale genvalgtes. Til revisor og –suppleant genvalgtes Jytte Løvaa og Per Saugbjerg.

Efter årsmødet har styrelsen konstitueret sig, og med genvalg til alle poster.

AFTENENS VIDERE FORLØB

Generalforsamlingen afsluttedes ved, at forsamlingen til Ebba Prins' og Birgitta Holst-Olssons smukke akkompagnement sang Bellmans "Fjäriln vingad syns på Haga".

Meget apropos Bellman havde forstanderen for Tisvilde Højskole, Mogens Johansen, ordet for en kort bemærkning om højskolens Bellmankursus den 2.-4. april 2013.

Efter endnu en fællessang – Drachmanns "Kom, lad os mødes hvor glæden er bænket" – indbød Sveriges ambassadør i Danmark, Inga Eriksson Fogh, forsamlingen indenfor til, hvad der i indkaldelsen hed "en let forfriskning", men som viste sig at være et overdådigt traktament af smörgåsar og vin med meget mere, hvilket til fulde blev værdsat.

Videre bød aftenen på en storartet koncert af sang og spil, oplæsning af bevægende digte, et litterært foredrag, alt sammen som en hyldest til "Odödliga Bellman, du andas än! - hvilket også forsamlingen sandelig kunne under denne iltrige Bellman-koncert.

Endelig sluttede årsmødet med endnu et par fællessange samt formandens hjertelige tak til ambassadør Inga Eriksson Fogh for

at give selskabet husly i disse smukke sale, "hvor glæden var bænket". HL.

Stor tak til de medlemmer som bidrog så fornemt til årsmødet: Jarl Forsman, Erik Harbo, Birgitta Holst-Olsson, Allan Høier, Mogens Johansen, Cecilia Lengefeld, Per Olsen, Ebba Prins, Gunnar Syrén, Søren Sørensen, Mikkel Vale, Jenny Valind, Emelie Westzynthius – skuespillere, operasangere, instrumentalister, kunst- og litteraturhistorikere, medicinere, digtere.

- I ordet *selskab* ligger der at man *selles* om virksomheden, at man altså yder efter evne og nyder efter behov, at man stiller sit talent – i de ovennævnte tilfælde: sine talenter – til rådighed for det fælles bedste. Amatører som professionelle. Et litterært selskab er principielt ikke en købmandsbutik mere end et midtægsselskab er det. Det fik vi dokumenteret og demonstreret så smukt den 4. februar.

(sign.:) Formanden

Odödliga Bellman, du andas än! **Kommentar til programmet ved årsmødet.**

Digtere er meget optaget af både digte og digtere. Den europæiske litteratur flyder over med digte der hylder digternes venner, forgængere og læremestre, en sjælden gang også deres lærere. Der er også romaner, skuespil og film over digteres liv eller perioder i deres liv, men i denne sammenhæng er det de lyriske udtryk det drejer sig om.

Det var den idé der lå til grund for det kunstneriske program ved årsmødet – i overensstemmelse med hvad der står i vedtægternes §5; heraf fremgår det at Årsmødet *omfatter både generalforsamling og kunstnerisk optræden, foredrag el.l..* Deraf overskriften om den udødelige Bellman som endnu ånder – og altså er i live.

Denne vending er et vers, en verslinje, af digteren Carl Gustaf af Leopold, dateret ved nytårstide 1792 efter at Bellman – igen – havde ligget alvorligt syg, men altså var blevet meldt rask. Leopold var noget yngre end Bellman, født 1756, og overlevede ham med 34 år. Nogenlunde lige så længe overlevede han den litterære udvikling; Leopolds digtning var så stærkt knyttet til Gustav III's tid at litteraturhistorikere har kunnet udnævne ham til epokens idealtypiske hofskjald (Lönnroth & Delblanc i Svenska Litteraturens Historia), han var den der satte den gustavianske ideologi på vers. Helt naturligt blev han også medlem af

Svenska Akademien da det blev oprettet i 1786.

Fra en dame som var i Leopolds hjem 30 år efter Bellmans død, har vi beretninger om hvorledes Leopold mindedes denne. Hun hørte da de største lovord om ham, Leopold omtalte ham med henførelse og fortalte bl.a. hvor stor værdi man

ved Gustav III's hof tillagde Bellman. Den nævnte dame forsikrede sine læsere om at statssekretær af Leopold ikke slødede med ros til nogen, desto mere vejede derfor hans ord om Bellman.

Bellman var ofte syg, det kan man læse af hans egne digte, og omkring udgivelsen af Fredmans Sanger

i efteråret 1791 var han det igen. Det er formentlig farerne i denne periode Leopold digtede om ved nytårstide 1792. Kunsthistorikeren, Carl Larssoneksperten Cecilia Lengefeld formidlede digtets ord.

I årene efter Gustav III's død faldt Bellmans litterære aktier; dels af politiske årsager, dels af litteraturpolitiske. Men blot et tiår efter sin død kom han til ære og værdighed, nemlig med romantikkens indførelse i Sverige.

Et væsentligt bidrag hertil ydede den unge digter og kritiker Lorenzo Hammarsköld (1785 – 1827) der læste sig ivrig på Goethe og Schiller, på Oehlen-schläger og Schack Staffeldt, læste i deres fodspor de antikke digtere, græske og romerske og den tredje gruppe af klassikere: Petrarca og Dante. Som Goethe og Staffeldt dyrkede Hammarsköld Petrar-cas yndlingsversemål: sonetten, og med

den og med sin litteraturkritik blev han banebrydende for 1800-tallets svenske digtekunst.

Den kom i en dansk gendigtning.

Hos Esaias Tegnér fængede ikke romantikken så stærkt som den klassicisme der også var Goethes og Schillers ærinde; ikke sonetten, men Homers, Virgils og Petrarcas heksameter tog han til sig i sine hovedværker, dog ikke i *Sangen ved det svenske akademis 50 års mindehøjtidelighed*. Til gengæld satte han med de to strofer et mindesmærke over Bellman som næsten alle lige siden har måttet tage stilling til: *en sorg i rosenrött*. Jenny Valind delagtiggjorde forsamlingen i de vægtige vers.

Hans vikingeepos *Frithiofs Saga* 11 år tidligere (1825) er ofte blevet kaldt Sveriges nationalepos; som Oehlenschläger med trilogien *Helge* genopvakte vikingetiden, greb også Tegnér tilbage til de islandske sagaer og Homer, og ret meget længere kan man næppe komme bort fra Bellman, hvad der altså ikke har lukket for Tegnér's forståelse for denne.

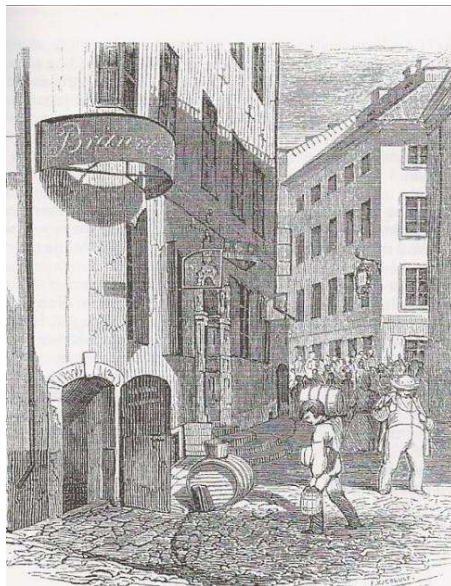
Siden 1850'erne da svensk blev indført som skolefag i Danmark, har de to, Bellman og Tegnér, sammen med Runeberg givet danske latinskole- og gymnasieelever deres markanteste indtryk af svensk litteratur helt frem til endnu levende fhv.

gymnasiaster.

Disse to optog også førende danske kritikere i første halvdel af 1800-tallet, først og fremmest Johan Ludvig Heiberg, som for hårdt frem mod Tegnér og beundrede Bellman.

Når Carl von Snoilsky i sit digt fra

1865-66 lader de spanske damer, hvis skønne smægtende øjne betog H.C. Andersen i de samme år, antage at det er Cervantes og Don Quixote de fremmede sidder og læser, så er det en placering af den hvide svane fra Mälmarstranden, altså Bellman, i verdenslitteraturens top. Denne sonet tog Gunnar Syrén sig af, som han også gav os epistlernes fortalepistel og Evert Taubes mindessang til Bellman fra 1946: *Balla-*

Her ses Kryp-in gent emot bankohuset

den om Bellman.

- Om H.C. Andersens, Blichers, Heibergs og Drachmanns relationer til Bellman har dette Selskabs fagfolk udtalt/udskrevet sig så ofte at der må henvises til tidligere numre og bindene i skriftserien. Det skal ikke hedde sig at Evert Taubes og Lars Huldéns værker taler for sig selv, men de får mere en anden gang.

Et pragtnummer ved Bellmanhyldesten var Fredmans epistel 23 i Jarl Forsmans tolkning, den der ender med hans jubelsang til sin gamle far. Se side 4

TEATRALT, HÖGT OCH LÅGT I FREDMANS FÖRSTA EPISTEL

Gunnar Syrén

Bellmans främsta dramatiska verk är Fredmans epistlar. Koncipierat och senare skrivet för att framföras inför publik, och med dialoger, monologer, scenanvisningar osv. som vilket annat dramatiskt stycke som helst.

Nu var det på Bellmans tid en skillnad på allvarliga och skämtsamma stycken, på ett sätt som vi har svårt att föreställa oss idag. Det seriösa stod högt i gunst, medan det gladeliga sågs över axeln åt minstone av finmakarna.

Om detta sade Bellman: Stor sak i det! Och lät sina epistlar pendla mellan gripande lyriska passager och burleskt alkoholdränkta repliker.

När man på allvar har upptäckt teatraliteten i hans stycken, och dessutom vill ta hans välbekanta växling mellan högt och lågt på allvar, får man ett lite annorlunda öra och öga för sättet att framföra hans verk. Och då vill jag påstå att det inte längre är fråga om tycke och smak, utan om att ta honom på — skämt och — allvar.

Låt mig för kronologiens skull först ta den första episteln som exempel.

Fredman börjar med ett ”Amen!”, dvs. på svenska ”Sant va del!”. Så kastar han om och talar till sina drinkarbröder och -syster: ”Ingen dricker? Drick kära bröder! Så kastar han om igen och predikar med starkt men inte överdrivet patos som den apostel, dvs. Bacchi apostel, han är: ”Skåder glasenom på bordenom” osv.

Och som om han ville fästa åhörarnas uppmärksamhet på ett nattvarskärl: ”Märker hur det glänsande tennstopet

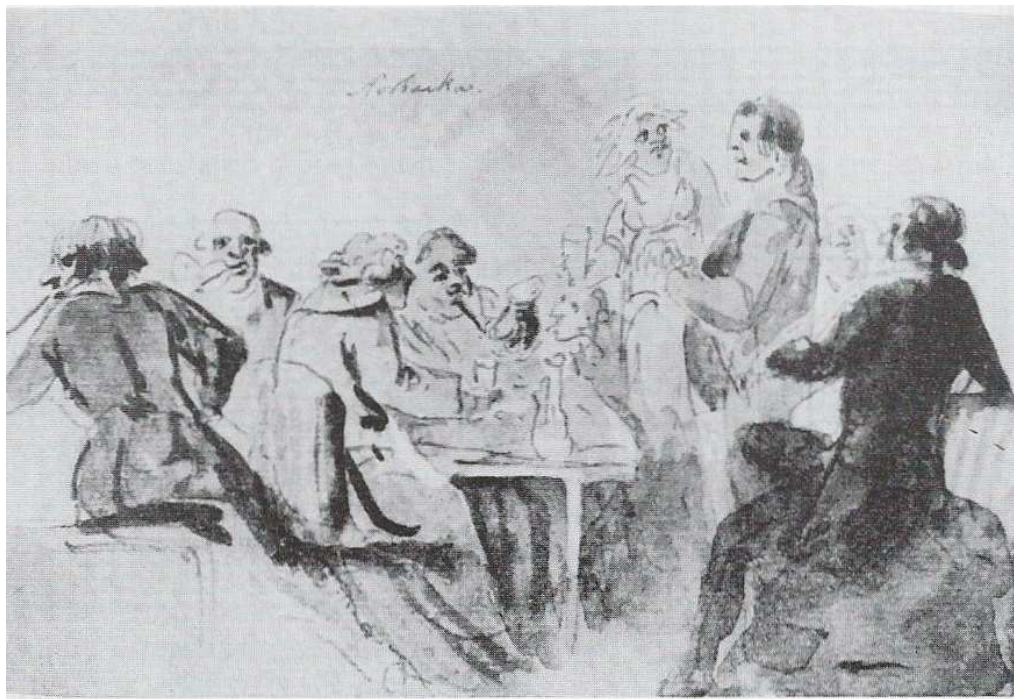

som Kajsa Stina står där och håller, liksom talar till dig: Hej kära själ, fukta din aska!” Genialt nog är repliken här på samma gång djupt existentiellt allvarlig (människokroppen som aska) och burlesk. När Fredman senare övergår till sång, upprepar han sin — i och för sig föga originella — tanke om kroppen som vår aska. Så får han syn på Cajsa Stina, och raljerar vänligt om hur hennes flaskor, dvs. hennes bröst, skiner. Och ber henne lika vänligt i en replik direkt vänd till henne att ge honom stopet, varpå han snabbt kastar om riktningen och säger till sina dryckeskamrater att grina och svälja — Bacchi nattvardsvin, om man så vill.

Efter ett tag går så Fredman över till ett nytt teatralt tilltal, nämligen till en efter en av sina supbröder: ”Gutår Jergen Puckel”, osv. Här kan man lägga märke till att han i snärtiga repliker förmår att karakterisera några ev dem enskilt: Eric Bergström hyser han en viss vördnad för

(om han nu inte är ironisk), Anders Wingmark sitter kanske och surar utan att delta i dryckenskapen och uppma-

behöver han inte precisera. Nu är Fredman slut. Men istället för ett "Amen", det har han ju börjat med i den-

nas med den retorska frågan: "Dricker du?" Broder Berg är redelig; här finns ingen ironi. Och den här sviten repliker avslutas skämtsammt med en uppmaning att inte trampa på Christian Samuel Bredström som tydligen asfull ligger under bordet.

"Vår sorgedag är lång" sjunger sedan predikanten Fredman, men kommer snabbt att tänka på roligare ting, nämligen att också buteljen är lång! Episteln avslutas med att Fredman åter vänder ansiktet mot damen som ser till att alla gästerna på krogen trivs, och påpekar för alla att hon står och tappar: vin eller öl eller brännvin, allt lika förträffligt, det

na omvända värld, så försöker han ett lite trött skämt: Om någon tar ifrån honom stopet, så tar han också livet ifrån honom.

Så långt den första episteln i Bellmans rad av dramatiserade stycken ur Fredmansketsens värld. Om redaktören tillåter, skall jag nästa gång ta upp ännu en epistel till skärskådande.

Red.: Redaktören tillåter. Tackar och bu-
gar.

FREDMANS EPISTEL NR. 30

Hans Lundsteen

Det er en elegi, en sørgesang skrevet ved Movitz' sygeseng. Diagnosen: tuberkulose i sidste stadium.

Beskrivelsen af Movitz' tilstand er klinisk nøjagtig og fuldkommen blottet for sentimentalitet. Alting er nævnt, til og med den brystsyges stinkende ånde.

Det er overhovedet ikke spor morsomt.

"Se, døden på dig venter, sliber sit sværd og på din tærskel står!"

Et stilbillede med død.

Fredman er som lægen, der intet vil foregøgle den syge: måske er der lidt henstand, hvem ved? et lille års tid? – men der er ingen tvivl: brystsygen lægger dig i graven.

Og når nu døden skal have sin årsag, så ligger den, ganske paradoksalt, på bunden af Bacchi kar, for sammen med vinen, som jo er glædens kilde, er døden dråbevis løbet ind i Movitz årer, umærkeligt, midt under festens glæde, sang og sjov.

Det glas, som han og Fredman netop nyder, er som fuldt af glødende, fortærende orme! - et billede af helt bibelske dimensioner.

Således æder døden livet og alting trø-

stesløst.

Men hvad der fuldstændig ændrer elegiens karakter og gør den helt burlesk, er Fredmans ansporende tilråb til sin syge ven, om at se bort fra døden – helt i overensstemmelse med, "hvad Sankte Fredman læ'r".

"Skål, Movitz! Knips nu oktaven, stem dine strenge, syng om livets vår!"

"Tøm flasken, spil og syng, vær glad!"

"Syng om vinens gud!"

Kort sagt: drik! - skønt døden er deri. I forehold til realiteterne er det jo helt omsonst, men det virker lidt på Movitz.

Det høres i de spage pip, som han trods alt formår: "Orker du råbe end gutår?" "jo!" "du dø?" "gutår!" des midt i

"Jo,
"Vil
"Nej –
Såle-

døden opflammet til livet.

Måske er det hele blot ment som et eksistentielt indfald, en Fredmansk spøg.

Men da det i virkeligheden ikke er Fredman, som har skrevet epistlen, men Bellman, stikker der noget under.

Det står at læse til sidst i femte vers:

"Syng, læs og glem, tænk, begræd og

overvej!"; og vist er det Movitz, der får beskeden, men vel også tilhøreren, læseren?

Måske kan det forstås således: Kære læser! syng bare med, læs, hvad der står og glem det hele som en spøg, - men glem ikke at tænke over og begræde, at "midt i livet er vi stedt udi dødens våde".

Mon Fredmans lære helt slår til?

Alf Wallander 1899 glemte at Döden ikke havde le i Ep.30, men stod og sleb sit sværd. I en gammel dødebog har Döden rigtigt nok sådan et våben.

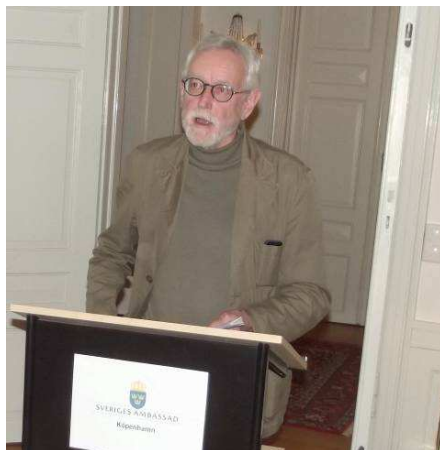
Til sidst nogle bemærkninger til de "glødende orme".

Leif Bohn skriver i sin kommentar (Fredmans epistler og Fredmans sange, 1997. p. 58), at dem kan Bellman have hentet fra Markusevangeliet, kapitel 9, hvor der står om de forhærdede syndere i Helvede, at "deres maddiker ikke dør og ilden ikke slukkes"; eller billedet kan være hentet i Apostlenes Gerninger, kapitel 12, hvor der berettes om kong Herodes Agrippa, som havde guddommeliggjort sig selv, at han på stedet blev opædt af maddiker, indvendig fra.

Det kan sagtens være tilfældet, at Bellman har hentet billedet fra Ny Testamente, for han var meget bibelstærk; men det er ikke troligt, at han har taget implikationerne med, som skulle tuberkulosens "fortærende orme" være straffen for Movitz' særlig syndige levned eller nogen form for guddommeliggørelse af sig selv.

Man får heller ikke tuberkulose af at drikke vin; men det giver god mening at tage det som et billede "af bibelske dimensioner" på vor paradoksale dødelighed.

RUND DAG

Et nul er rundt, og en fødselsdag i hvilken der indgår et nul, kaldes gerne en rund fødselsdag. Om det skulle have noget med det grundtvigske: *udrundne er de gamle dage* et gøre, man runder i hvert fald et hjørne på sin livs vandresti, og en tid af betydelig længde er henrunden. Det gjaldt den 19. februar også Per Olsen, lektor, mag. art. i litteraturvidenskab, højtaget i Selskabet Bellman, nylig genvalgt.

Per Olsen har delt sin tid mellem bøgerne, eleverne på Vestfyns Gymnasium i Glamsbjerg og de studerende på Nordisk Institut i Odense og som tredje led de mange bøger han har skrevet og/eller redigeret. Hans litterære felt er vidtstrakt: modernismen, barokken og Bellman, Sophus Claussen og de amerikanske beatdigtere, *carpe diem*-digtningen og digte til og om jazz.

Der er nye bøger på vej om dansk jazzlyrik, litterære parodier og europæisk barokdigtning. Og nye anmeldelser i dette blad af Bellmanlitteratur.

Selskabet gratulerede på dagen

DRICK UR DIT GLAS I VANDTÅRNET

I Sophus Claussens og Peter Freuchens hjemby Nykøbing Falster er vandtårnet omdannet til vandingssted for kulturelt interesserede, kunstudstillinger, værksteder og oplæsnings- og musikscene. Torsdag den 7. februar havde Storstrømmens forfatterklub indbudt forfatterne Anne Marie Ejrnæs og Søren Sørensen samt klarinettisten Finn Kristensen, medlem af Storstrøms Kammerensemble.

Anne Marie Ejrnæs' nærmeste anknytning til Carl Michael Bellman er strejf i romanen *Som svalen* om Thomasine Gyllembourg, men den 7. 2. var hun i romanen *Bhakti* fra 2011, og den foregår helt andre steder: især i Sydindien.

Søren Sørensen var derimod i Stockholm, i billedhuggeren Johan Tobias Sergels atelier og hjem, som beskrevet i romanen *Sisyphos i Slotsvagten*. Først var han dog opfordret til at læse sit vinderdigt fra Landbrugets Lyrikkonkurrence, måske især for versene:

*Længe boed vi selv mellem bønder
Nede på Lolland hvor roerne gror, og
de gror og de gror
Dernede hvor himlen har lagt hori-
sonten i hunderygs højde...*

Kammermusikeren fulgte efter med en musikalsk *Pastorale*: *Liksom en herdinna*, Fredmans Epistel nr. 80. Melodien er en sicilienne, og på Sicilien foregår de ældste hyrdedigte – pastorer – litteraturhistorien kender, forbilledet for Sørensens digt. Siden spillede han Epistel 30 – se Hans Lundsteens artikel – og danske digteres yndlingsepistel, *Klang*,

mina flickor, den der blev afsunget som malmfuldt i ambassadens sal til Drachmanns vers.

Oplæsningen af romanen fremkaldte en kaskade af spørgsmål fra tilhørerne om hvem Bellman var, hvad Bellmanselskabet var, og hvor søren forfatteren havde sin interesse for ham fra?

StOrdstrømmens (sic!) styrelse fandt det indlysende at lave en Bellmanaften med sang. Til sommer, måske. **Red.**

FORÅRSCITAT:

Næsten Alt, hvad han har sunget, er ypperligt, men man maa tilføje: Næsten Alt, hvad der er ypperligt, har han sunget.

Erik Bøgh: *Et Digterportræt*. 1863 p. 129.

BELLMANSSÄLLSKAPET I FINLAND

Fra Bellmanforskeren og Fredmanfortolkeren Lars Huldén har vi hørt at vort søsterselskab spiste julefrokost med Bellmansangerne Benny Törnroos og Pentti Hildén, som også spiller lut og har udgivet en cd. Årsmødet skulle have fundet sted samtidigt med vort, men er blevet udskudt til en forårsudflugt. Selv har Lars Huldén forelæst på universitetet over *Glimmande nymf* for en talstærk tilhørerskare. **Red.**

SØREN KIERKEGAARD OG BELLMAN

Den 5. maj 1813 fødtes Søren Kierkegaard. Den 24. september 2013 markerer Den Danske Klassikerdag 200 året for filosofiens og forfatterens fødsel. Den Danske Klassikerdag indstiftedes i 1999 på initiativ af dette blads redaktør, og åb-

påvise Bellmanspor i dansk litteratur, sådan som det også er Selskabets opgave i henhold til vedtægterne. Med tilladelse fra Jens Staubrand genoptrykker vi uddrag af artiklen.

”Forfatteren og filosofen Søren Kier-

De Sinter Kierkegaard tilskrives Bellman i citatet, kan ikke verificeres. Det vi ved er, at han formodlig har skrevet noten i Efterladte Papirer efter Bellman-festen i december 1843 i Skandinavisk Selskab, hvor Johan Ludvig Heiberg holdt sit nu berømte foredrag. Om Bellman som komik dithyrambiker¹; et foredrag hvor han hylkede Bellman som en dygtig digter med en (under)tone af nordisk melankoli².

Bellman-festen i Skandinavisk Selskab, der var en forening der arbejdede på at krydre Norge, Sverige og Danmark sammen politisk og kulturelt, var kommet i stand efter en flok studenter under et besøg i Uppsala og Stockholm havde fået kornet deres interesse for Bellman. Dette hop i interessen for Bellman resulterede de følgende år i flere udgivelser af hans værker.

Følgerne af Bellman-festen var en foreløbig kulmination på den Bellmaninteresse, som blev grundlagt hos familien Thomassine Gyllenbourg – Johan Ludvig Heibergs moder. Det er da også hos Johan Ludvig Heiberg, at man første gang ser en inspiration fra Bellman, nemlig i vovevæden Receptens og Dyret (Det kongelige Teater 1826). En række andre forfattere lod sig, som Heiberg, inspirere af Bellman, nemlig blandt andre Christian Wiethers (Vandring og Opdagelse 1833),

Henrik Hertz (Fjerboldspillet), Carl Bagger (fx Smadrigte 1834, Promenaden om Natten 1834) og Jens Christian Hostrup (viserne i ungdomskomediene)³.

Det er tænkvækkende, at to af den danske guldalderstidts helt store literære stjerner, nemlig H.C. Andersen og Søren Kierkegaard, kun var minimalt interesseret i Bellman. H.C. Andersen nævner Bellman i sin bog om Sverige, men ikke i eventyrene eller fortællingerne. Kierkegaard nævner, som vi (ud over ovennævnte) skal se, kun Bellman i en blæstning i Begrebet Angst⁴.

Hvis man samlet ser på Bellman og Kierkegaard, så er der en række fællestræk mellem dem; den pietetiske opdragelse, den løsløse ungdomstid, interessen for folkelivet, det religiøse, vin, mad, kvinder, musik – herunder Mozart – samt brugen af et persongalleri i forfatterkabet⁵.

Kon et par af de nævnte lighedspunkter skal berøres. Først om Mozart. Bellman har efter alt at dømme overlevet en syndsfald af Mozart, da én sådan for første gang blev opført i Stockholm i 1789; med sikkerhed ved vil, at han skrev et digt til Mozart, da han døde i 1791. Interessen for Mozart viser Kierkegaard med sit essay om operaerne Figaros Bryllup, Tryllefløjten og (især) Don Juan i hovedværket Enten-Eller⁶.

Bellman og Kierkegaard havde begge en forskælighed for et stort persongalleri. Kierkegaard skrev og udgav en stor del af sine værker under dæknavne som Johannes Climacus, Hilarius Boghinder, Constantin Constantius og Johannes de Silentio. Men modsat Bellman, hvor nogle af figurene fx Fredman og Ulla Winblad har historiske personer som udgangspunkt, er figurene hos Kierkegaard helt fiktive⁷.

Religiøs anlagt var både Kierkegaard og Bellman. Det kommer til udtryk i både deres liv og værk. Den humoristiske tone som Bellman i sit digtning kan anvende i sin behandling af bibelske motiver, fx Guhnen Noach, finder man ikke hos Kierkegaard, der på det personlige plan var mere reflektiv og fundamental kristen end Bellman.

Det er som nævnt i Begrebet Angst, at Kierkegaard nævner Bellman⁸.

Heri analyserer Kierkegaard, på baggrund af dogmet om arvesynd, angstens væsen og funktion i mennesket⁹. Kort fortalt, er angsten for Kierkegaard bevidstheden om at mennesket er en fri og ansvarlig skabning der kan vælge hvem det vil være.

Kierkegaard gennemgår i Begrebet Angst forskellige former for angst: fx subjektiv angst, angst for det onde og angst for det gode. Det er i sidstnævnte afsnit, at

Kierkegaard nævner Bellman.

Angst for det gode er, når det (et religiøst, demonisk) hævdes, at Christus er kommet for at fordømme ham¹⁰. Denne demoniske tilstand, dvs. angsten for det gode der kommer fra Kristus, karakteriserer Kierkegaard som negativ.

Attså for Kierkegaard er det demoniske det negative. I en blæstning hvor Kierkegaard (nu) diskuterer den i sammen pluralistiske opfattelse af ”det negative”, dvs. det at det negative optræder skækligt – af Kierkegaard karakteriseret som ”en Vaudeville-figur” og noges kan kun har et smil til overs for – nævner han Bellman:

”Det Negative er efterhaanden blevet en Vaudeville-figur, og dette Ord bringer mig altid til at smile. Igenom man smiler naar man i Livet eller hos Bellmann f.eks. træffer en af disse pudserlige Skikkelser, der, der først var Trompeter, siden blev Underholdtjent, derpaa Versthuusholder, saa igjen Postbud o.s.v.”¹¹.

NOTER

¹ Søren Kierkegaard (1813-55), teolog og præst af uddannelse. Eksistentialistisk fader; påvirket Martin Heidegger, Karl Jaspers, Gabriel Marcel, Jean-Paul Sartre.

² Om Kierkegaards bibliotek, se Niels Thulstrup ”Søren Kierkegaards Bibliotek – en bibliografi” København 1957.

nede i 2000 med 200-års dagen for Emil Aarestrup. Siden er den fejret hvert år. Når Bellman på nogen måde kunne passes ind, har SBiD pligtskyldigst arrangeret foredrag o.l., således med Aarestrup, Kjeld Abell og Ludvig Holberg.

Gennem Samrådet for de Litterære Selskaber i Danmark er SBiD fortsat repræsenteret i klassikerdagskomiteen.

Søren Kierkegaard-forskeren Jens Staubrand skrev i Meddelelser fra SBiD No. 10/1996 om *Søren Kierkegaards anvendelse af Bellman*. Dengang var styrelsen og redaktionen ivrigt optaget af at

kegaard var ikke synderlig interesseret i svensk litteratur. I hans bibliotek, der rummede henved 2200 bøger indenfor områderne filosofi, skønlitteratur og folkeeventyr, var der kun bøger af Bellman, nemlig hans Skaldestycker I-II (1814) og Fredmans Epistlar I-II (1816).

Hvor meget Kierkegaard har læst i Bellmans værker er i sagens natur umuligt at svare på. Det vi ved er, at han kun nævner Bellman to steder i sit (omfattende) forfatterskab; nemlig én gang i Efterladte Papirer og én gang i Begrebet Angst. Begge steder er der, som det vil

***J.T. Sergel: Medaljon 1767
Bellman som den apolliske Bacchus***

fremgå, tale om en meget sparsom anvendelse af Bellman.

I Efterladte Papirer finder man følgende citat om Bellman, skrevet i slutningen af 1843 eller begyndelsen af 1844: ”*Det ender formdl. (formentlig) med at Heiberg gjør Guld. Det passer sig ogsaa for en Digter, allerede Bellman siger:*

O! gid til Guld disse Dråber (hans Taa-
rer)

O! gid jeg kunne skide Kobber.

De linier Kierkegaard tilskriver Bellman i citatet, kan ikke verificeres. Det vi ved er, at han formentlig har skrevet noten i Efterladte Papirer efter Bellman-festen i december 1843 i december 1843 i Skandinavisk Selskab, hvor Johan Ludvig Heiberg holdt sit nu berømte foredrag Om Bellman som comisk dithyrambiker; et foredrag hvor han hylkede Bellman som en dionysisk digter med en

(under)tone af nordisk melankoli.^{N.1}

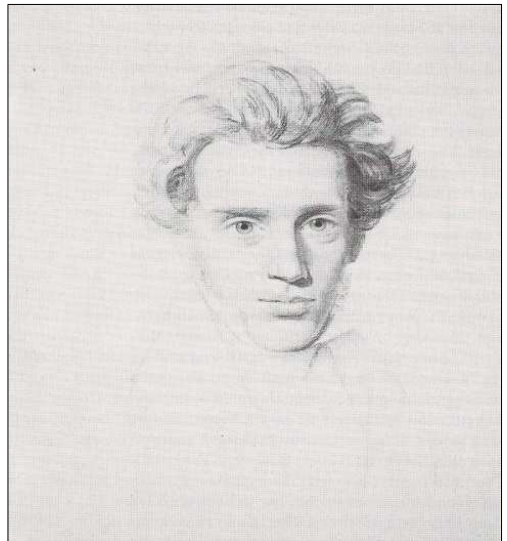
[...]

Hvis man samlet ser på Bellman og Kierkegaard, så er der en række fællestræk mellem dem; den pietistiske opdragelse, den løsslupne ungdomstid, interessen for folkelivet, det religiøse, vin, mad, kvinder musik – herunder Mozart – samt brugen af et persongalleri i forfatterskabet.

[...]

Religiøst anlagt var både Kierkegaard og Bellman. Det kommer til udtryk i både deres liv og værk. Den humoristiske tone som Bellman i sin digtning kan anvende i sin behandling af bibelske motiver, fx Gubben Noach, finder man ikke hos Kierkegaard, der på det personlige plan var mere reflektiv og fundamental kristen end Bellman.^{N.2}

Det er som nævnte i Begrebet Angst, at Kierkegaard nævner Bellman.

Heri analyserer Kierkegaard, på baggrund af dogmet om arvesynden, angstens væsen og funktion i mennesket.

Kort fortalt, er angesten for Kierkegaard bevidstheden om at mennesket er en fri og ansvarlig størrelse der kan vælge hvem det vil være. Kierkegaard gennemgår i Begrebet Angst forskellige former for angst; fx subjektiv angst, angst for det onde og angst for det gode. Det er i sidstnævnte afsnit, at Kierkegaard nævner Bellman.

Angst for det gode er, når det (set religiøst, dæmonisk) hævdes, at *at Christus er kommet for at fordærve ham*. Denne dæmoniske tilstand, dvs. angsten for det gode der kommer fra Kristus, karakteriserer Kierkegaard som negativ.

Altså: for Kierkegaard er det dæmoniske det negative. I en bisætning hvor Kierkegaard (nu) diskuterer den i samtiden pluralistiske opfattelse af ”det negative”, dvs. det at ”det negative” optræder forskelligt – af Kierkegaard karakteriseres som ”en Vaudeville-figur” og noget han kun har et smil tilovers for – nævner han Bellman:

Det Negative er efterhaanden blevet en Vaudeville-figur, og dette Ord bringer mig altid til at smile, ligesom man smiler naar man i Livet eller hos Bellmann F.eks. træffer en af disse pudseerlige Skikkelser, der, der først var Trompeter, siden blev Undertoldbetjent, derpaa Vertshuusholder, saa igjen Postbud o.s.v.

Note 1: Jf. Per Olsens indlæg ved Bellmanfesten den 4. februar i år.

Note 2: Se dog teologen Hans Lundsteens vurdering af Bellmans kristentro i indledningen til *Carl Michael Bellmans salmer. Skrifter Bind 6* 2012. Heri modsiges Jens Staubrandts opfattelse.

”EN LILLE SVENSK ARIE”.

Hans Lundsteen

Det følgende er et langt skud i retning af Bellman.

Søren Kierkegaards skrift ”Enten – Eller” fra 1843 indeholder blandt andet ”Forførerens dagbog”; forføreren hedder Johannes, og pigen, som han efterstræber, hedder Cordelia.

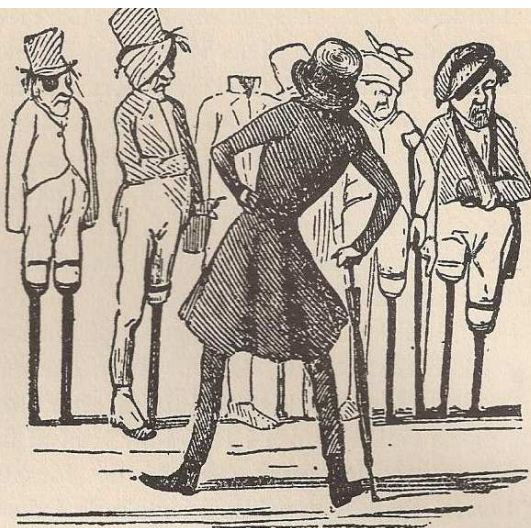
På et tidligt tidspunkt i forførelsens forløb, mens Johannes endnu blot pønser på sin strategi, træffer han uforvarende Cordelia, som er på besøg hos fælles bekendte.

Hun er alene, og han belurer hende.

”Hun sad alene ved Fortepianoet – hun syntes at stjæle sig til at spille – det var en lille svensk Melodi

Jeg lukkede Døren og blev udenfor, lyttende efter Afvekslingen i hendes Stemninger, der var stundom en Liden-skab i hendes Spil, som erindrede om Jomfru *Mettelil*, der slog Guldharpen, så Mælken af hendes Bryster sprang. – Der var noget vemodigt, men og noget dityrambisk i hendes Foredrag. – Jeg kunne have styrtet frem, grebet dette øjeblik – det havde været Daarskab.” (”Enten-El-ler” udgivet af P.A. Rosenberg, 1903, p. 141.)

Johannes er alt for dreven til at buse på, men han noterer sig, at melodien er svensk, og at hun spiller både vemodigt og ”dityrambisk”, begejstret, og han bevarer indtrykket til senere brug som et ”forøgelsesmiddel”: netop erindringen om stemningen i situationen skal i det rette øjeblik virke dobbelt i pigens sind, hvilket det også kommer til, både hvad angår det ”dityrambiske” og det vemodigt smertelige.

EN AF »CORSAREN«S SØREN KIERKEGAARD-KARIKATURER

Søren Kierkegaard inspicerer nogle af disse pudseerlige Skikkelser Tegner P. Klæstrup (1820 -1886)

Til slut i "Dagbogen" komme således den "lille svenske arie" igen, da Cordelia endelig er på vej til at hengive sig. Da har Johannes indrettet det således i sit hus, at "erindringen som forøgelsesmiddel til stemningen" er sat i virksomhed på den måde, at værelset, hun træder ind i, ganske svarer til situationen med fortepianoet: "Det er opslaaet. På Nodestolen ligger den lille svenske Arie opslaaet Hun kommer ind ad den dør i Baggrunden Da falder hendes øjne paa engang ind i Kabinettet og paa Fortepianoet. Erindringen vaagner i hendes Sjæl," (Ibid. p.270)

Det hele er uhyre raffineret stemningsmæssigt, hvilket netop er, hvad æstetikerne alene lægger vægt på.

Hvorledes kommer nu Bellman ind i billedet?

Det tror jeg er gennem professor J.L.Heiberg, som jo ivrede for at udbrede kendskabet til Bellmans Epistler og Sange og desuden skrev en begejstret afhandling om Bellman som den dityrambisk digter, der på en gang var en lidenskabelig livsdyrker og dybt vemodigt stemt bagved ordene og musikken. Søren Kierkegaard var uhyre opmærksom på, hvad der var oppe i tiden,

og man kan tænke sig, at han havde sit eksemplar af Epistlerne tilskyndet af Heibergs afhandling, eller måske af fru Heiberg, som han udmærket kendte.

Der er, for mig at se, ingen tvivl om, at der bag "den lille svenske melodi/arie" gemmer sig en hentydning netop til tidens dyrkelse af Bellman, og at Søren Kierkegaard da har fundet "Bellman" anvendelig som forførerisk stemningsskabende i Cordelias sind, i retning af både det "vemodige og det begejstrede".

Meget mere er der vel ikke at sige, - slet ikke om hvorvidt Søren Kirkegaard fandt, at Bellman selv var en "tungsindig æstetiker", af samme art som Johannes Forførereren. En senere tids kendskab til digteren kunne Søren Kierkegaard af gode grunde ikke have.

INDHOLD

Leder: Bogens pris

Odødlige Bellman – en litteraturhistorisk kommentar

Årsmødet. Redaktionen

Gunnar Syrén: Teatralt – högt och lågt i

Fredmans första epistel

Hans Lundsteen: Fredmans Epistel 30

Rund Dag, ved red.

Drick ur dit glas i Vandtårnet ved red.

Hilsen fra Finland ved red.

Søren Kierkegaard og Bellman – Jens Staubrand/red.

Illustrationer:

Fritz Haack: Fredman på trappestenen.

Fredrik Kjerrulf 1861: Krodøren er blevet åbnet, Fredman er *Vandret til bords og glas*.

Elias Martin, Sergel, Wallander og Klæstrup.

Omslag: Søren Sørensen: Jarl Forsman som Fredman

Fotos: Alex Petersen

SALG AF BØGER:

Skrifter udgivet af SBiD: Alle gratis for medlemmer så længe oplag haves:

1. Bind: Jens Kr. Andersen: Bellman og de danske guldalderdigtere

2. Bind: Søren Sørensen: Danske Bellmaniana

Torben Krogh m.fl.: Bellman og Danmark

M.Brøndsted: Nyere Bellman-studier og komm.

Bellman i Billed og Digt 2011 348 kr.

Lars Huldén & Jennie Nell: Carl Michael

Bellmans liv og værk

Hans Lundsteen: C. M. Bellmans salmer

Salg af CD og DVD

Erik Harbo m.fl.: Bellman i Kbh. Bymuseums

Havesal (udg. 2012) dvd specialpris 80 kr.

Nis Bank-Mikkelsen & Bellmanikvartetten (17

Selskabet Bellman i Danmark

Formand: forfatteren Søren Sørensen

Næstformand: bioanalytiker Dorte Jepsen

Sekretær: provst Hans Lundsteen

Kassemester: Alex Pedersen

Øvrige medlemmer:

Viceskoleinspektør Fritz Haack

Operasanger Erik Harbo

Cand. pæd. psyk. Eva Holbek

Natpræst Mikkel Vale

Gymnasielærer, mag.art. Randi Larsen

Billedhugger Karen Nordentoft

Lektor mag. Art. Per Olsen

Tilknyttet styrelsen som særlig sagkyndig:

Advokat Claus Arup

Skuespiller Nis Bank Mikkelsen

Udgiver: Selskabet Bellman i Danmark

Adresse: Ellekrogen 28, 2950 Vedbæk

Tlf. 45 89 36 35

Redaktion: Søren Sørensen, ansv.

Fritz Haack, Hans Lundsteen

Layout og tryk: Erik Harbo

Redaktionsudvalg: Foreningens styrelse

Eftertryk af artikler er velkomne mod kildeangivelse og honorar

ISSN 0909-7732

numre) 100 kr.

Erik Harbo: Bellman om kroer, kvinder og Karons båd (17 numre) 80 kr.

Bengt Ole Lindberg: Balladen om Ulla 80 kr.

Andre bøger:

Beiträge zu Bellman, Heft 1: 2001 50 kr.

I. Simonsson: Bellmans värld – roman 100 kr.

Søren Sørensen: Skoel bette pieger 50 kr.

Søren Sørensen: Sophienholmsonetter 30 kr.

Medlemspriser. Forsendelsesomkostninger betales af medlemmet.

Henvendelse til Ole Simonsen, Bringetoften 33

3500 Værløse. olesim@post.tele.dk t.4497

6059

Følgende bøger bestilles hos Eva Holbek på evaholbek@email.dk: Leif Bohn, Carl Michael